

Серьогіна Н.О.

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянута категорія продуктивна зайнятість як фактор, що впливає на національну безпеку країни. Проаналізовано сучасні загрози для України в контексті національної безпеки та визначено, що актуальним завданням національної безпеки України є забезпечення стійкості держави та суспільства до загроз гібридного характеру. До ключових ризиків макроекономічного прогнозу України на 2020 рік зараховано загострення військового конфлікту на східному кордоні країни, підвищення безробіття, ризик боргової кризи та падіння реальних доходів населення. Наголошено, що продуктивна зайнятість є важливим показником добробуту населення, економічного розвитку території, який має важливе значення для кожної окремої людини, держави та суспільства загалом. Зазначається, що в Україні відбувається девальвація праці як базового джерела доходів населення, яке дає змогу уникнути стану бідності та гарантувати гідний рівень його життя. Стверджується, що в Україні соціальні перекося за соціально-майновими ознаками є дійсно кричущими, що призводить до усталеного формування двополюсної моделі українського суспільства. Сформульовано висновок, що соціальна нерівність спричинена значною мірою недотриманням законодавства зайнятості, тіньовою діяльністю на ринку праці. Зазначено зміщення акценту в ЄС із політики зменшення безробіття до політики зайнятості, що обґрунтовується зменшенням державних видатків на соціальне страхування на випадок безробіття, забезпеченням сталого економічного зростання та соціальної стабільності в суспільстві. Зазначено, що задля недопущення та запобігання подібних суспільних потрясінь державі необхідно приділяти належну увагу питанням гармонізації інтересів суспільних і національних, виробленню та імплементації продуктивної державної політики у сфері національної безпеки. Зроблено висновок, що в сучасних реаліях суспільного розвитку, в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів у всіх сферах суспільного життя, перманентних фінансово-економічних криз та потрясінь поширення терористичних загроз та воєнних небезпек забезпечення продуктивної зайнятості населення є одним з інструментів не тільки соціально-економічного та сталого розвитку суспільства, світової економіки, але є детермінантою підвищення потенціалу національної безпеки держави.

Ключові слова: державне управління, продуктивна зайнятість, національна безпека, безробіття, бідність.

Постановка проблеми. Сучасні реалії суспільного розвитку кидають Україні серйозні виклики, що загрожують національній безпеці – сфері, процеси в якій вирізняються багатомірністю, складністю, неординарністю, непередбачуваністю та динамічністю. Нині Україна потерпає від наслідків анексії Криму, бойових дій на сході України, які негативно впливають на економічну, політичну, інформаційну, соціально-демографічну та інші суспільні сфери. Ці події, які відбуваються на тлі економічної кризи 2014 року, ескалації загроз міжнародного тероризму, загострення глобальної конкуренції та депресивних процесів у світовій економіці, призвели до появи небувалих раніше в українському суспільстві явищ і

змін, найбільш разючими з яких є погіршення умов зайнятості населення, безпрецедентне підвищення рівнів безробіття і бідності, особливо на сході країни, адже оплачувана робота є основним джерелом доходу для більшості населення країн світу, а продуктивна зайнятість, організація ринків праці може сприяти зміцненню принципів соціальної рівності, згуртованості, демократизму та сталого суспільного розвитку. Підвищення рівня добробуту громадян, особливо соціально незахищених, має бути пріоритетом державної політики в будь-якій країні світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукової літератури дають підстави констатувати, що різні види національ-

ної безпеки, державне управління в цій сфері, а також аспекти зайнятості населення перебувають на вістрі уваги багатьох науковців, дослідників. Зокрема, Г.П. Ситник слушно зазначає, що розв'язувати проблеми національної безпеки необхідно системно, тобто шляхом створення та забезпечення ефективного функціонування системи національної безпеки, яка відображає процеси взаємодії національних інтересів і загроз їх реалізації [1]. А.І. Семенченко [2] розкриває теоретико-методологічні засади стратегічного планування у сфері державного управління національною безпекою. В. Дубич розглядає такі сучасні загрози національній безпеці України, як «тінізація» ринку праці та зайнятості населення [3, с. 58–65], молодіжне безробіття [4, с. 87–94], а також зарахування тіньової зайнятості до серйозної проблеми публічного управління в Україні [5, с. 33–34].

Нині за цими тематиками у вітчизняній науці накопичено значний масив теоретичного матеріалу і практичних доробок. Втім, незважаючи на наявність значного наукового доробку в цих сферах, проблеми забезпечення зайнятості та національної безпеки розвиваються окремо.

Постановка завдання. Мета дослідження – визначити стан розробки теоретико-методологічної бази забезпечення продуктивної зайнятості в контексті національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. За оцінками МОП, у 2018 році в країнах світу офіційно нараховувалося 172 млн безробітних, що дорівнює 5,0% рівню безробіття [6, с. 19]. За останні роки рівень безробіття суттєво знизився в країнах із високим рівнем доходів населення. Згідно зі зробленими експертними прогнозами, в умовах економічної стабілізації рівень безробіття буде зменшуватися в багатьох країнах світу. Втім, безробіття зростає і зростатиме в країнах із середнім і низьким рівнями доходів, особливо в умовах економічної кризи. Зростаючі глобальні макроекономічні ризики негативно впливатимуть на ринки праці багатьох країн світу: кількість безробітних збільшуватиметься щорічно на 1 млн осіб за рахунок зростання робочої сили, доходи значної частини якої будуть нижче межі бідності. Варто зауважити, що в країнах із низьким і середнім рівнями доходів понад чверть працівників проживала в умовах крайньої та середньої бідності. Хоча за останніх 30 років спостерігається позитивна тенденція до зменшення випадків бідності серед працюючого населення, передбачається, що в країнах із низьким рівнем доходу населення зростання зайнятості буде супрово-

джуватися зростанням кількості працюючих, що потраплять за межу бідності.

Виникнення «раптової» бідності, зумовленої стрімким, неочікуваним і широкомасштабним зубожінням населення України, – нове, небувале для українського суспільства явище, яке містить потенційну загрозу національній безпеці країни. Так, майже 2 млн українців, більшість з яких «ще вчора мали все необхідне – житло, роботу, чітко визначений соціальний статус і були самодостатніми, миттєво втратили все та стали вимушеними переселенцями, фактично – біженцями», – зауважує Е. Лібанова, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України [7]. Експерти Світового Банку уточнюють статистичні дані: в Україні станом на 01.02.2017 р. вимушеними переселенцями стали понад 2,7 млн осіб – 1,7 млн осіб у межах і 1 млн осіб поза межами країни [8, с. 5]. С. Кахконен, директор Світового банку з питань України, Білорусі та Молдови, стверджує, що рівень бідності населення України зріс протягом останніх 5 років з 15% до 25% [9].

Дійсно, продуктивна зайнятість – важливий показник добробуту населення, економічного розвитку території, який має важливе значення для кожної окремої людини, держави та суспільства в цілому. Як свідчить світова практика, такі суспільні потрясіння, як збройні конфлікти, закриття підприємств на певній території, масове біженство, міграція, корупційні прояви, «тінізація» ринку праці, досить негативно позначаються на продуктивності зайнятості населення та економічному зростанні країни. Процеси руйнування економіки помітно активізуються через підвищення рівня соціальної напруженості.

Є підстави стверджувати, що в Україні відбувається девальвація праці як базового джерела доходів населення, яке дає змогу уникнути стану бідності та гарантувати гідний рівень його життя. Так, Л. Шангіна, науковий консультант із Центру Разумкова, також стверджує, що головною причиною бідності в Україні є суспільство, в якому не встановлено гідного рівня оплати праці, людська праця нічого не варта. Не можна назвати мінімальну заробітну плату достойною вартістю праці в Україні. Бідною вважається сім'я, якщо вона витрачає на харчування більше половини свого доходу, а суспільство, в якому більшість сімей мають такі витрати, є бідним суспільством. У світовій практиці такий показник є показником рівня життя: чим меншу частку своїх доходів громадяни витрачають на їжу, тим у заможнішій країні вони проживають. Дослідження світової

економіки свідчать, що витрати більшої частки доходів домогосподарства на харчі є показником бідності. За даними Міністерства сільського господарства США, підрахунки якого використовують міжнародні фінансові організації, найменшу частку доходів на харчі витрачають у США – 6,4%. Менше 10% доходів витрачають на харчі громадяни таких країн Європи, як Великобританія (8,2%), Швейцарія (8,7%), Ірландія (9,6%) Австрія (9,9%). Звісно, що рівні заробітної плати в цих країнах є одними з найвищих у Європі. Якщо порівняти такий показник українців із жителями африканських та азійських країн, то можна виявити, що останні витрачають на харчі менше 50% своїх доходів: Кенія (46,7%), Камерун (45,6%), Казахстан (43%), Алжир (42,5%), Філіппіни (41,9%), Пакистан (40,9%), Гватемала (40,6%) та ін. [10].

Феномен бідності працюючого населення в Україні підтверджується статистичними даними не тільки Держстатслужби України, але й Департаменту статистики МОП. Якщо звернутися до розміщених на вебсайті вказаного Департаменту статистичних даних гідної роботи в розрізі України [11], то можна виявити таке:

- в 2018 р. бідність працюючого населення (working poverty rate) становила 18,2%; рівень безробіття – 8,8% (10,0% – чоловіки, 7,4% – жінки);
- в 2015 р. бідність працюючого населення – 42,6%, рівень безробіття – 9,1% (10,1% чоловіки, 8,1% жінки).

Серйозним викликом, який загрожує національній безпеці України, є кричуща соціальна нерівність – надмірне розшарування населення за доходами, майновими та іншими ознаками. Сучасне українське суспільство є глибоко поляризованим, в якому:

- на «вершині» суспільної піраміди знаходиться порівняно незначна (не більше 5–7%) група заможного населення;
- на «дні» або на межі виживання – не менше чверті населення.

Така нерівність має виразну, стійку тенденцію до поглиблення, вкорінення та є чинником бідності в Україні. Так, за соціологічними даними, розрив між доходами «багатих» і «бідних» українців зростає з 1:10 в 2006 р., 1:30 у 2016 р. до 1:40 у 2017 р. Для порівняння: у країнах ЄС такий показник становить 1:5. Нині різниця в доходах найбідніших і найбагатших верств населення України перевищує 40 разів. Статистичні дані Державної служби статистики України також свідчать, що розрив між багатими і бідними громадянами

країни, який визначається коефіцієнтом диференціації між 10% найбільш забезпечених громадян і 10% найменш забезпечених, є значним та має тенденцію до поглиблення – з 5,0 раза в 2016 р. до 5,3 раза в 2017 р. [12].

О.І. Соскін, український економіст, політолог, стверджує про критичний рівень розшарування українського суспільства на «багатих» і «бідних» та надмірну його поляризацію за соціально-майновими ознаками. Науковець аргументовано доводить, що Україну заповнила «тотальна гегемонія монополістичного корпоративного капіталу». Соціальний зріз українського суспільства, його соціально-майнова структура виглядає таким чином:

75–80% – бідні, яким належить тільки 5% багатства країни;

15–18% – умовно середній клас (10 років тому – 60%!), питома вага багатства якого становить 30–35%;

1–2% – багаті (мільярдери), які володіють 65–70% багатства країни.

Тобто в Україні соціальні перекося за соціально-майновими ознаками є дійсно кричущими, що призводить до усталеного формування двополюсної моделі українського суспільства, в якому на одному полюсі – «багаті» (1–2% представників привілейованої еліти, різних кланово-корпоративних олігархічних груп, доларові мільярдери та мультимільонери), яким належать 65–75% статків, багатства країни, а на другому – «бідні» (75–80%, значна за розмірами, неоднорідна соціальна група зубожілих громадян, «маргіналів», що випали із соціуму), в яких перебуває лише 5% статків, багатства країни [13, с. 95].

На підставі викладеного вище можна виявити ще одну негативну та небезпечну для розвитку українського суспільства тенденцію – «поглинання» бідністю середнього класу, прошарок якого протягом останніх 10 років зменшився втричі. Як відомо, саме середній клас є критерієм стабільності та рушійною силою перетворень у суспільстві, індикатором його соціально-економічного прогресу та демократії. Обов'язковою ознакою середнього класу вважають наявність стабільного доходу населення, який дає змогу забезпечувати високий рівень життя та робота, що відповідає кваліфікації, а також гідно оплачується. Результати низки досліджень, проведених Центром Разумкова [14, с. 257–258], присвячених стратифікації українського суспільства, дають підстави стверджувати, що найбільш серйозними причинами деградації середнього класу в Україні є:

- 1) занижена ціна праці;

2) надмірний рівень тінізації суспільних відносин.

На думку експертів, першочерговими завданнями підвищення ціни праці та протидії тіншовим «схемам» на ринку праці мають бути:

- реальна протидія корупційним проявам, кумівству і фаворитизму;
- встановлення адекватної ціни праці;
- встановлення та підтримка реального діалогу між представниками влади та суспільства щодо вирішення питань гідної праці.

Таким чином, соціальна нерівність спричинена значною мірою недотриманням законодавства зайнятості, тіншовою діяльністю на ринку праці. Нині це питання є болючим для українців, оскільки має виразну тенденцію до поглиблення. Протягом останніх років поляризація населення за статками, доходами, розміром капіталу, наявністю і вартістю нерухомості, іншими критеріями тільки посилюється в українському суспільстві. У той час як більшість пересічних громадян України постраждало в результаті кризи, представники великого бізнесу істотно підвищили свої надприбутки. Згідно з дослідженням, проведеним журналом «Фокус» спільно з інвестиційними компаніями, 100 найбагатших людей в Україні володіють активами в розмірі 26 млрд дол. США, що дорівнює третині загального державного боргу або 68% Державного Бюджету 2019 року. За рік загальний капітал найбагатших українців збільшився на 2 млрд дол. США.

Важливим критерієм, «лакмусовим папірцем» ринку праці, зайнятості населення є якість праці, яка характеризує конкретну працю, її здатність забезпечувати різні форми ефективності. Основними факторами, що визначають якість праці, є умови, стимули та мотивація до праці, системи зарплати та оподаткування, форми розподілу прибутків, рівень освіти, кваліфікації та культури працівника, якість менеджменту, морально-психологічний клімат у трудовому колективі та ін. На думку соціолога В. Боткалюк [16, с. 138], понад два десятиріччя незалежності України, які ознаменувалися здійсненням цілої низки перехідних до ринку трансформацій, зокрема становлення та розвитку ринку праці, не виправдали сподівань та очікувань більшості українців, призвели до деградації праці та, як наслідок, до різкого падіння рівня та якості життя населення. Одним з основних показників якості праці є рівень зайнятості. З початком ринкових реформ безробіття стало невід'ємним атрибутом життя громадян країни. Варто зазначити, що рівень зареєстрованого без-

робіття в Україні менший порівняно з реальним. Відповідно до даних Центрального розвідувального управління США (The Central Intelligence Agency), за показниками рівня безробіття Україна посідає 134-те місце у світі з-поміж 217 досліджуваних країн [17]. Необхідно зазначити, що відповідно до статистичних даних, офіційно опублікованих Державною службою статистики України [18, с. 53; 19, с. 54], показники безробіття населення (за методологією МОП) України мають виразну тенденцію до зниження: з 9,3% у 2016 р. до 8,8% у 2018 р. Разом із тим показники безробіття населення були найвищими в таких областях України, як Луганська (16,6% у 2017 р. та 15,1% у 2018 р.) та Донецька (14,6% та 14,0% відповідно). Доречно також зауважити, що в 2018 р. рівень безробіття населення України (8,8%) в 1,6 раза перевищує глобальний рівень безробіття (5,0%), який визначено експертами МОП [6, с. 18].

Головним інструментом визначення пріоритетів у сфері зайнятості, політики зайнятості держав-членів Євросоюзу є Європейська стратегія зайнятості (European Employment Strategy, далі – ЄСЗ), яку було прийнято в 1997 р. на Люксембурзькому саміті. Метою ЄСЗ є створення нових та якісних робочих місць на території Євросоюзу. ЄСЗ – щорічний програмний документ, що містить елементи планування, дослідження, моніторингу та був запроваджений країнами ЄС як інструмент зменшення безробіття, координації спільних зусиль у сфері зайнятості. Слід зазначити, що в 2005 р. ЄСЗ було переглянуто її пріоритети, якими визначено інтенсивне та стале економічне зростання, створення більшої кількості робочих місць та пропозиції на ринку праці. Нині ЄСЗ складається з таких частин [20]:

1) Рекомендації у сфері занятості (Employment Guidelines – орієнтовні пріоритети, цілі зайнятості, розроблені для держав ЄС Єврокомісією та затверджені Радою ЄС);

2) Спільний Звіт про зайнятість (Joint Employment Report – загальні резюме Національних планів заходів, оцінка стану їх реалізації за показниками, на основі яких розробляються рекомендації на наступний рік);

3) національні програми реформ зайнятості (National Reform Programmes) розробляються та подаються національними урядами до Єврокомісії, яка аналізує їх на відповідність Стратегії «Європа-2020»;

4) Рекомендації для країн ЄС (Country-Specific Recommendations), які базуються на оцінці Національних програм реформ зайнятості в кожній

окремій країні, результати якої публікуються Єврокомісією в Звітах.

Варто зазначити зміщення акценту в ЄС із політики зменшення безробіття до політики зайнятості, що обґрунтовується зменшенням державних видатків на соціальне страхування на випадок безробіття, забезпеченням сталого економічного зростання та соціальної стабільності в суспільстві. Тому досягнення повної зайнятості економічно активного населення є одним із важливих завдань ЄС, її країн у контексті реалізації ними соціально-економічної національної політики. Де-факто, підвищення економічного зростання, зайнятості та доходів населення є «трьома китами» політики розумного, сталого та інклюзивного зростання Євросоюзу та його країн.

З проаналізованого вище стає очевидним, що відносини у сфері зайнятості населення, точніше забезпечення продуктивної зайнятості в реаліях сьогодення України, набуває дедалі важливішого значення в контексті національної безпеки держави, є її детермінантою. Нині система забезпечення національної безпеки України потребує невідкладного осучаснення з урахуванням аспектів продуктивної зайнятості. Ці аспекти власне і включено до *Стратегії національної безпеки України* [21], в якій задекларовано: «Україна захищатиме свої фундаментальні цінності, визначені Конституцією та законами України, – незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, мир та безпеку». Згідно зі ст. 3 Конституції України [22] «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», а відповідно до ст. 27 захист життя людини є обов'язком держави. Згідно зі ст. 43 Конституції «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом».

Стратегією [21] визначено дві цілі, однією з яких є утвердження прав, свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до ЄС. Для досягнення цієї цілі передбачається:

1) забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток України;

2) сформувати, реалізовувати якісно нову державну політику, спрямовану на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки України.

У цьому контексті й обґрунтовується важливість забезпечення продуктивної зайнятості для національної безпеки України. Варто зазначити, що Стратегія [21] спрямована на реалізацію реформ, передбачених Угодою [23], зокрема у вітчизняній сфері зайнятості, широкомасштабної адаптації відповідного українського законодавства до норм і правил ЄС.

У розвитку викладеної вище тези доречно навести виклики, актуальні загрози національній безпеці України, мінімізація та усунення яких асимілюються із забезпеченням продуктивної зайнятості населення, а саме:

а) уповільнення темпів економічного зростання, погіршення умов зайнятості та підвищення безробіття, значного відпливу людського капіталу закордон, інших потрясінь у сферах суспільного життя;

б) корупція, яка поширилася і вкоренилася в усій системі державного управління, спричинюючи її неефективність, зокрема у сфері зайнятості;

в) здійснення державними органами діяльності в корпоративних і особистих інтересах, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності, які стосуються права на працю та сфери зайнятості.

Актуалізуючи та конкретизуючи сучасні загрози для України в контексті національної безпеки, доречно було звернутися до міркувань експертів країн-членів НАТО, які вважають, що актуальним завданням національної безпеки України є забезпечення стійкості держави та суспільства до загроз гібридного характеру. До ключових ризиків макроекономічного прогнозу України на 2020 рік співробітники Інституту економіки та прогнозування НАН України зараховують загострення військового конфлікту на східному кордоні країни, підвищення безробіття, ризик боргової кризи та падіння реальних доходів населення. Вони також стверджують, що сучасний ринок праці України характеризується дисбалансом між попитом та пропозицією робочої сили, дисонансом якісної та кількісної підготовки кадрів. За їхніми прогнозами, обсяги трудової еміграції з України зростатимуть, внаслідок чого буде відбуватися

нарошення дефіциту кваліфікованої праці та зростання вартості праці. Такі явища в сукупності призведуть до підвищення структурного безробіття, яке впливатиме на ефективність функціонування економіки України – гальмуватиме її економічне зростання [24; 25].

Перераховані вище суспільні явища мають місце в Україні та містять у собі реальні загрози національній безпеці держави, ускладнюючи реалізацію її національних інтересів. Ціла низка ендогенних, екзогенних факторів і викликів, що кидає сьогодення, вимагають від держави адекватного реагування на них та своєчасного адаптування до змін у мінливому середовищі, що є обов'язковою умовою, детермінантою забезпечення національної безпеки. У сучасних реаліях перелік загроз національній безпеці розширюється – з'являються нові загрози, а старі посилюються, трансформуються, мімікрують та набувають більшої непередбачуваності. Пріоритетом сучасного розвитку українського суспільства є зміцнення національної безпеки, мінімізація загроз внутрішніх і зовнішніх, реальних і потенційних.

Задля недопущення та запобігання подібних суспільних потрясінь державі необхідно приділяти належну увагу питанням гармонізації інтересів суспільних і національних, виробленню та імплементації продуктивної державної політики у сфері національної безпеки. До таких інтересів, безумовно, варто зарахувати потребу в трудових доходах населення, джерелом яких є грошові кошти, отриманих від оплати праці. На сучасному етапі суспільного розвитку основними реальними та потенційними загрозами національним інтересам і національній безпеці в соціально-гуманітарній сфері України, стабільності в суспільстві є неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення. Про це зазначено в ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» [26]. Варто також зауважити, що право на одержання винагороди за працю є одним з основних соціально-економічних прав, гарантованих ст. 43 Конституції України [22] і захищеним законом. У цій статті визначено, що «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею». Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на

працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності.

Забезпечення продуктивної зайнятості – важливий напрям соціально-економічного та суспільного розвитку, об'єктивно складний, комплексний, багатовекторний процес, який пов'язаний безпосередньо з розширенням зайнятості, підвищенням рівня її продуктивності, детінізацією ринку праці, зменшенням рівнів бідності та соціальної нерівності, підвищенням добробуту та якості життя населення тощо. Забезпечення продуктивної зайнятості взаємопов'язано з такими основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України:

- забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- подолання «тінізації» економіки через легалізацію «тіньової» зайнятості;
- реальне підвищення життєвого рівня населення, передусім на основі піднесення вартості оплати праці, своєчасної виплати заробітної плати та гарантованих законом соціальних виплат, посилення цільової спрямованості матеріальної підтримки, зниження рівня безробіття;
- створення умов для подолання бідності;
- збереження та зміцнення демографічного і трудових ресурсного потенціалу країни;
- подолання кризових демографічних процесів тощо.

Висновки. Резюмуючи викладене вище, необхідно зазначити, що в сучасних реаліях суспільного розвитку, в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів у всіх сферах суспільного життя, перманентних фінансово-економічних криз та потрясінь, поширення терористичних загроз та воєнних небезпек забезпечення продуктивної зайнятості населення є одним з інструментів не тільки соціально-економічного та сталого розвитку суспільства, світової економіки, але є детермінантою підвищення потенціалу національної безпеки держави. Цей факт є основним лейтмотивом переосмислення парадигми забезпечення продуктивної зайнятості населення як складника національної безпеки зарубіжними та вітчизняними науковцями та практиками.

Узагальнення результатів, отриманих у процесі здійсненого вище критичного теоретичного аналізу джерельної бази цього дисертаційного дослідження, дає змогу виявити наявні теоретичні прогалини, окреслити основні

проблемні поля досліджуваної тематики, визначити і конкретизувати питання, які залишаються невіршеними або недостатньо вирішеними та виокремити їх у напрями проведення наукового дослідження, а саме:

- недостатньо розкритим та обґрунтованим кризь призму державно-управлінської науки залишається дотепер поняття «ефективна зайнятість», яке здебільше розуміється як економічна категорія та помилково ототожнюється з категоріями «продуктивна зайнятість», «економічна зайнятість» та ін., його зв'язок із термінами «ринок праці», «безробіття», що потребує здійснення термінологічного аналізу, наукового обґрунтування та наповнення змістом, сутністю з урахуванням реалій сьогодення; етимологічного аналізу потребують

і інші терміни, які є базовими для цього дисертаційного дослідження, зокрема «національна безпека» в контексті забезпечення продуктивної зайнятості та ін.;

- потребують здійснення ретельного аналізу нормативного-правове та інституціональне забезпечення продуктивної зайнятості в контексті національної безпеки, його недоліки, прогалини, колізії з огляду на сучасні реалії розвитку українського суспільства та виклики, які кидає йому сьогодення;

- поглибленого вивчення потребують краща вітчизняна практика, інноваційні підходи до забезпечення продуктивної зайнятості, а також відповідного зарубіжного досвіду, зокрема країн-членів та інститутів Євросоюзу.

Список літератури:

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В.М. Князев (співголова), І.В. Розпутенко (співголова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. 748 с.
2. Семенченко А.І. Стратегічне планування у сфері державного управління національною безпекою : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Київ, 2008. 36 с.
3. Дубич К.В. Соціально-демографічний фактор тінзації ринку праці та зайнятості населення в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 21. С. 58–65.
4. Дубич К.В. Сучасні світові тенденції та українські реалії молодіжного безробіття. *Вісник НАДУ при Президенті України*. 2017. № 3 (86). С. 87–94.
5. Дубич К.В. Тіньова зайнятість населення України як проблема публічного управління. *Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяч. 100-річчю держ. служби в Україні, Київ, 25 трав. 2018 р. : у 5 т. / за заг. ред. В.С. Куйбіди, М.М. Білинської, О.М. Петрос. Київ : НАДУ, 2018. Т. 5. С. 33–34.
6. World Employment and Social Outlook: Trends 2019. Switzerland: Geneva; the International Labour Office, 2019. 121 p.
7. Якість життя в Україні: оцінки експертів. *Урядовий кур'єр*. 2017. 13 квіт. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yakist-zhittya-v-ukrayini-ocinki-ekspertiv>.
8. Україна: концепція партнерства з країною на 2017–2021 фінансові роки. Київ : Група Світового банку; [б. в.], 2017. 96 с.
9. Бідних в Україні зараз більше, ніж п'ять років тому – Світовий банк. *Укрінформ*: вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2500636-bidnih-v-ukraini-zaraz-bilse-niz-pat-rokiv-tomu-svitovij-bank.html>.
10. Зануда А. Чому українці проїдають зарплату? *BBC Україна*: вебсайт. 2017. 15 серп. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-40928354>.
11. The latest decent work statistics by country. *The ILO Department of Statistics*: website. 2020. URL: <https://ilostat ilo.org/data/country-profiles>.
12. Доходи та витрати населення. *Документи Державної служби статистики України*: вебсайт. 2020. 20 січ. URL: http://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html.
13. Соскін О.І. Народний капіталізм: економічна модель для України : моногр. Київ : Вид-во «ІСТ», 2014. 296 с.
14. Середній клас в Україні: уявлення і реалії / Заг. кер. А. Рачок. Київ : Центр Разумкова, Вид-во «Заповіт», 2016. 258 с.
15. 100 найбагатших людей України. *Фокус Медіа*: вебсайт. 2018. 27 квіт. URL: <https://focus.ua/rating/archive/2018/396336>.
16. Буткалюк В. Качество трудовой жизни рабочих современной Украины. *Соціальні виміри суспільства*. 2014. Вип. 6. С. 137–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svs_2014_6_12.
17. Unemployment rate. *The Central Intelligence Agency*: website. 2020. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2129rank.html>.

18. Статистичний щорічник України за 2017 рік / За ред. І.Є. Вернера. Київ : Держ. служба статистики України, 2018. 540 с.
19. Статистичний щорічник України за 2018 рік / За ред. І.Є. Вернера. Київ : Держ. служба статистики України, 2019. 481 с.
20. European Employment Strategy. *European Commission*: official web-site. 2019. URL: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101>.
21. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. *Офіційний Вісник Президента України*. 2015. 3 черв. (№ 13). С. 50. Ст. 874.
22. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР (із змінами, внесеними 6 Законами України в 2004–2019 рр.). *Офіційний вісник України*. 2010. 1 січ. (№ 72/1 Спец. випуск). С. 15. Ст. 2598.
23. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. С. 83. Ст. 2125.
24. Макропрогноз розвитку економіки України у 2019–2020 рр. *Інститут економіки та прогнозування НАН України*: вебсайт. 2020. URL: <http://ief.org.ua/?p=6317>.
25. Як змінився ринок праці в Україні. *Роботодавець: інформ.-аналіт. журнал*. 2018. 12 груд. URL: <https://robotodavets.org.ua/2018/12/12/yak-zminyvsya-rynok-pratsi-v-ukrayini.html>.
26. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV (із змінами, внесеними 12 Законами України в 2006–2017 рр.). *Офіційний вісник України*. 2003. № 29. С. 38. Ст. 1433

Serohina N.O. PROVIDING PRODUCTIVE EMPLOYMENT IN THE CONTEXT OF NATIONAL SECURITY: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The article considers the category of productive employment as a factor influencing the national security of the country. The current threats to Ukraine in the context of national security are analyzed and it is determined that the urgent task of national security of Ukraine is to ensure the resilience of the state and society to hybrid threats. The key risks of Ukraine's macroeconomic forecast for 2020 include the escalation of the military conflict on the country's eastern border, rising unemployment, the risk of a debt crisis and falling real incomes. It is emphasized that productive employment is an important indicator of the well-being of the population, economic development of the territory, which is important for each individual, state and society as a whole. It is noted that in Ukraine there is a devaluation of labor as a basic source of income, which allows to avoid poverty and guarantee a decent standard of living. It is argued that in Ukraine, social distortions on social and property grounds are really glaring, which leads to the steady formation of a bipolar model of Ukrainian society. It is concluded that social inequality is caused largely by non-compliance with employment legislation, shadow activity in the labor market. The shift of emphasis in the EU from the policy of reducing unemployment to the policy of employment is noted, which is justified by the reduction of state expenditures on social insurance in case of unemployment, ensuring sustainable economic growth and social stability in society. It is noted that in order to prevent and prevent such social upheavals, the state needs to pay due attention to the harmonization of public and national interests, development and implementation of productive state policy in the field of national security. It is concluded that in the modern realities of social development, in the conditions of intensification of globalization processes in all spheres of public life, permanent financial and economic crises and shocks, The spread of terrorist threats and military dangers to ensure productive employment is one of the tools not only of socio-economic and sustainable development of society, the world economy, but is a determinant of increasing the potential of national security.

Key words: public administration, productive employment, national security, unemployment, poverty.